นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ*

Learning Innovation in Buddhist Oriented Classroom

[1]พระสมุห์วงษ์ทอง ต่อมคำ, ภูมิภควัธจ์ ภูมพงศ์คชศร และ ธวัชชัย อุ่ยพานิช

[1]Phrasamu Wongtong Tomkum, Phumphakhawat Phumphongkhochasorm and Thawatchai Ouipanich

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: phrasamu.won@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายและสังเคราะห์แนวคิด นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธในชั้นเรียน โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 เข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ อาทิ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บทความมุ่งเน้นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริง การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู และบริบทแวดล้อม เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ กระบวนการคิดขั้นสูง และคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัยผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หลักพุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคิดเชิงระบบ (Systematic Framework) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการวางแนวทางแก้ไขอย่างเป็นขั้นตอน อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ผู้เขียนเสนอกรอบแนวคิดเชิงตรรกะที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากร แนวคิดหลัก กระบวนการเรียนรู้ และผลลัพธ์ทั้งระยะสั้นและระยะยาว พร้อมตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธเข้ากับสถานการณ์จริง และการประเมินผลแบบ K–P–A เพื่อประเมินผู้เรียนอย่างครอบคลุมนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธจึงเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่สร้างสมดุลระหว่างปัญญา คุณธรรม และทักษะชีวิต ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การเรียนรู้; ห้องเรียนเชิงพุทธ

Abstract

This academic article aims to explain and synthesize concepts of Buddhist-based learning innovation in the classroom by reviewing both domestic and international literature related to the integration of core Buddhist doctrines—namely the Four Noble Truths and the Eightfold Path—with modern learning theories such as active learning, discovery learning,

*Received October 27, 2025; Revised January 29, 2026; Accepted February 11, 2026

problem-based learning, and student-centered learning approaches. The article focuses on designing learning processes that promote hands-on practice and foster interactions among learners, teachers, and their surrounding contexts to comprehensively develop students in terms of knowledge, higher-order thinking skills, and morals and ethics relevant to contemporary society. The synthesis indicates that Buddhist principles can serve as a systematic framework that helps learners understand problems deeply, ranging from problem identification, causal analysis, goal setting, to step-by-step solution planning. This process leads to the development of analytical, synthetic, and evaluative thinking skills, which are essential 21st-century competencies. Furthermore, the author proposes a logical framework reflecting the linkages among resources, core concepts, learning processes, and both short-term and long-term outcomes, accompanied by examples of learning activities integrating Buddhist principles into real-world situations, alongside a K–P–A evaluation approach to comprehensively assess learners. Buddhist-based learning innovation thus offers an educational approach that balances wisdom, morality, and life skills. It elevates learning quality and promotes student development into responsible, moral global citizens who can coexist peacefully in a rapidly changing society.

Keywords: Innovation; Learning; Buddhist-Based Classroom

บทนำ

นวัตกรรมเชิงพุทธและนวัตกรรมเทคโนโลยีมิได้เป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกัน แต่มีบทบาทแตกต่างกัน โดยนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งพัฒนามิติภายในของผู้เรียน นวัตกรรมเทคโนโลยีมุ่งเสริมศักยภาพเชิงเครื่องมือ การบูรณาการทั้งสองแนวคิดอย่างเหมาะสมจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ตอบสนองทั้งประสิทธิภาพของการเรียนรู้และการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้านในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาไทยจะได้พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง คงเผชิญกับปัญหาสำคัญ เช่น ความไม่ชัดเจนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำไปปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์ของผู้เรียนที่ยังไม่สะท้อนมาตรฐานได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้สถานศึกษาหลายแห่งเกิดความสับสนในการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงปัญหาด้านการวัดผล การประเมินผล และคุณภาพของผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ยังไม่ตอบสนองความคาดหวังของสังคมในศตวรรษที่ 21 ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่มุ่งถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนเพียงด้านเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาสมรรถนะใหม่ ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (Patthanameathada, Cunaphitmuang, and Chumchoei, 2023) การปฏิรูปการศึกษาจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการศึกษา โดยมุ่งบูรณาการคุณค่า ความยั่งยืน และนวัตกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่าง ความรู้–คุณธรรม–ความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านวิชาการ จริยธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกับสังคมโลกอย่างมีความหมายและคุณค่า การศึกษายุคใหม่จึงมิได้จำกัดอยู่ที่การสั่งสมองค์ความรู้ หากแต่เป็นกระบวนการสร้างมนุษย์ที่มีปัญญา

และคุณธรรมควบคู่กัน เพื่อการพัฒนาในอนาคต (Mustafa et al., 2019) การจัดการศึกษาที่ดีจะต้องมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทักษะทางปัญญาและคุณธรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลก ที่ไม่เพียงมีความรู้และศักยภาพในการปรับตัวต่อโลกที่เปลี่ยนแปลง แต่ยังต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสากล (Alharbi, 2023) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจพึ่งพาเพียงการสั่งสมความรู้หรือทักษะเชิงวิชาการเพียงด้านเดียว หากต้องควบคู่กับการสร้างคุณค่าและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม นวัตกรรมการเรียนรู้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือวิธีการสอนรูปแบบทันสมัยเข้ามาใช้ ครอบคลุมถึงการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างคุณค่าให้กับผู้เรียน โดยการเรียนรู้ต้องมีเป้าหมายที่กว้างกว่าแค่การเพิ่มพูนความรู้ ต้องมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สังคมไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้หลักพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการสร้างสังคมที่เกื้อกูล ซึ่งสอดคล้องกับ นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแกนกลางในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ กระบวนการคิด และคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กัน ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การใช้สื่อหรือเทคโนโลยีใหม่ เน้นการเปลี่ยนแปลง วิธีคิด วิธีเรียนรู้ และการตระหนักรู้ภายในของผู้เรียนการศึกษาที่ยึดถือหลักดังกล่าวต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความคิด ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความสนใจ และความถนัดที่ไม่เหมือนกัน ทำให้การศึกษาไม่อาจพิจารณาเฉพาะด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อเจตคติ ความเข้าใจ การปรับตัวของผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษายังต้องช่วยสร้างความรู้ในด้านวิชาสามัญที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและโลก โดยความรู้เหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มพูนสถานะทางสังคม หากยังส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและปฏิสัมพันธ์ในสังคม อย่างไรก็ตาม หากปราศจากการหล่อหลอมด้วยคุณธรรม ความรู้ก็อาจนำไปสู่การแสวงหาอำนาจ ผลประโยชน์ที่เกินความจำเป็น ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เช่น ความโลภ ความเหลื่อมล้ำ การเอาเปรียบผู้อื่น วิชาสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างทางครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรม รวมถึงปัญหาสังคมร่วมสมัย เช่น การทะเลาะวิวาท การเสพสิ่งเสพติด. หรือความขัดแย้งทางเพศ เพราะการเรียนรู้ในมิติทางสังคมที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้อง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (Thawara, 2019)

พระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูของมนุษย์และเทวดา ดังพระบาลีว่า สตฺถา เทวมนุสฺสานำ ซึ่งแปลว่า พระศาสดาเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอนบุคคลได้อย่างไม่เคยมีผู้ใดเสมอเหมือน คำเรียกนามนี้เป็นสิ่งที่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายเคารพถและถวายบูชา ด้วยพระองค์เป็นผู้ชี้ทางสว่างของโลก โดยการสั่งสอนด้วยพระองค์มิได้เป็นเพียงถ้อยคำหรือทฤษฎี แต่เกิดจากพระองค์เองทรงค้นคว้า ศึกษา และปฏิบัติด้วยพระองค์เองจนบรรลุการตรัสรู้ความจริงสูงสุด ซึ่งก็คือความจริงอันประเสริฐ หรือ อริยสัจ 4 ประกอบด้วย การรู้ทุกข์ (ปัญหา) การรู้สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) การรู้นิโรธ (การดับทุกข์หรือวิธีแก้ปัญหา) และการรู้มรรค (หนทางแห่งการดับทุกข์) หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นนวัตกรรมทางปัญญาที่ล้ำค่าและยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก เพราะมิใช่เพียงการอธิบายความจริงของชีวิต แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความจริงและความสุขอันแท้จริงของชีวิตการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการเรียนรู้ถือเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะ อริยสัจ 4 ที่ทำหน้าที่เสมือนกรอบคิดเชิงเหตุผลและเชิงปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ และค้นหาวิธีการแก้ไข

อย่างเป็นระบบ ส่วน มรรค 8 หรืออริยมรรคมีองค์แปดนั้น ทำหน้าที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพราะเป็นการฝึกทั้งความคิด การปฏิบัติ และคุณธรรมในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ มรรค 8 ยังช่วยเสริมการบูรณาการคุณธรรมเข้ากับทักษะชีวิต อันจะทำให้ผู้เรียนมิได้เป็นเพียงผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการ แต่ยังมีความสามารถในการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีเมตตา กรุณา และสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ พระพุทธเจ้าจึงมิได้เป็นเพียงครูสอนศาสนา หากแต่เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักธรรมอย่างอริยสัจ 4 และมรรค 8 จึงสามารถใช้เป็นรากฐานทางการศึกษา นวัตกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยเชื่อมโยงหลักเชิงวิชาการเข้ากับคุณธรรม จริยธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสังคมร่วมสมัย (Phraudompunyaporn (Sunhawat Sunhawatthano) and Ruangsan, 2021) วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธความแตกต่างนวัตกรรมเทคโนโลยีในบริบทการศึกษา 2. เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธที่บูรณาการหลักอริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 กับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงร่วมหรือมีส่วนร่วมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ครูผู้สอนทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง กระตุ้นการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ บูรณาการหลักพุทธเข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ พัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวมทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และทักษะชีวิต

แนวคิดของการจัดการเรียนการสอน

ห้องเรียนเชิงพุทธ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม การดำเนินชีวิตในสังคม การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนฐานของสติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ การกระทำของตนเอง ผ่านการคิด วิเคราะห์ การสะท้อนประสบการณ์อย่างมีเหตุผล ห้องเรียนเชิงพุทธให้ความสำคัญกับบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกื้อกูล เปี่ยมด้วยเมตตา การไม่เบียดเบียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้เรียน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมผ่านการบูรณาการเข้ากับเนื้อหาวิชาการ มุ่งพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีปัญญาตามหลักโยนิโสมนสิการ ครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสันติ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Chamnongphon, 2021) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ยังต้องเป็นผู้อำนวยการดำเนินการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ คอยชี้แนะให้คำแนะนำโดยต้องมีหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอนและการประเมินผลเป็นองค์ประกอบ (Phrakhrupalad Metalak Thitasophano (Hongsopha), 2021) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนมีหน้าที่คอยแนะนำมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น (Phramaha Dheerawat Sakkadhammo (Aadpakdee), 2021) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนมี หน้าที่คอยแนะนำมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น (Phra Chanchai Indañano (Yanchimplee), 2021) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในการเรียนการสอน การที่ผู้เรียนจะรู้มากน้อยเพียงใดนั้น

ขึ้นอยู่กับการที่ผู้สอนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม (Phramaha Aekachai Visuddho (Kotsunton), 2023) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างมีระบบระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยอาศัยรูปแบบ วิธีการ เทคนิคการสอนที่เหมาะสม กระบวนการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมการแสวงหาความรู้ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนจะมีความรู้มากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของผู้สอนที่ตั้งใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้ การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจลักษณะและความแตกต่างของผู้เรียน ตลอดจนสามารถกำหนดวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน และเนื้อหาของรายวิชาได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาองค์ความรู้ได้

จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนนวัตกรรมเชิงพุทธการพัฒนาความรู้หรือทักษะของผู้เรียนเป็นการมุ่งสู่ผลลัพธ์เชิงปัญญา ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการเกิดปัญญา ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงอย่างมีคุณธรรม (Phra Witthaya Khonchaiyaphum, and Rakkanto, 2024) ระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่มุ่งบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของผู้เรียนเป็นโครงสร้างที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และตัวชี้วัดของหลักสูตรผ่านขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการ ขั้นตอนกิจกรรม สื่อประกอบการสอน และการวัดผลประเมินผล คือ 1. หลักการเป็นแนวทางสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเรียนรู้จากกระบวนการของธรรมชาติ อันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการสอน 2. ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการอธิบายลำดับขั้นตอนของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการคิด การลงมือทำ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะแนวทางเพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล 3. สื่อประกอบการสอน เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อเหล่านี้ควรออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายของบทเรียน 4. การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญในการสะท้อนผลของการจัดการเรียนการสอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินพัฒนาการของผู้เรียนสอดคล้องกับ (Bruner, 1961) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบค้นพบ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ผ่านการสำรวจ ทดลอง และการคิดด้วยตนเอง โดยอาศัยความสนใจและแรงจูงใจภายในของผู้เรียนเป็นตัวขับเคลื่อน การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาในระดับสูง ผู้เรียนจะไม่เพียงแต่จดจำความรู้ แต่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ความคิดเชิงวิพากษ์ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม อันเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าวยังสัมพันธ์กับการเรียนการสอนแบบอุปนัย ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มต้นจากการสังเกตตัวอย่างหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก่อนที่จะสรุปเป็นหลักการหรือแนวคิดของตนเอง การเรียนรู้เชิงอุปนัยจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ เกิดการสร้างและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายและการสร้างมโนภาพร่วมกับผู้อื่นก็มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยขยายกรอบความคิดของ

ผู้เรียนและทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ดังนั้น บทบาทของผู้สอนในยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงผู้ถ่ายทอดข้อมูล แต่คือผู้ออกแบบการเรียนรู้ ที่ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการค้นคว้า ทดลอง การใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการใช้สถานการณ์จริงเป็นโจทย์การเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือการลงมือปฏิบัติจริงทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริงและพัฒนาทักษะในกระบวนการต่าง ๆ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีการเน้นการปฏิบัติจริงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอน

แนวคิดหลักเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาเชิงพุทธ

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเชิงวิธีการสอน มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ หรือการสร้างความสะดวก รวดเร็ว และความน่าสนใจในการเรียนรู้ ในขณะที่นวัตกรรมทางปรัชญาการศึกษาที่ตั้งอยู่บนหลักพุทธธรรม มุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนะต่อการเรียนรู้ จากการสะสมความรู้ภายนอกไปสู่การพัฒนามนุษย์จากภายใน ผ่านกระบวนการฝึกสติ การใคร่ครวญ และการเกิดปัญญาการนำนวัตกรรมเชิงพุทธมาใช้จึงเป็นการเปลี่ยนฐานคิดของการศึกษา จากการเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือทักษะเชิงประโยชน์ใช้สอย ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลทั้งด้านปัญญา คุณธรรม จิตสำนึกต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นโครงสร้างปรัชญาพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ตามพุทธศาสนา (Dokthaisong, 2019) ได้กล่าวถึงความหมายของนวัตกรรมทางการศึกษาไว้ว่านวัตกรรมการศึกษาคือกระบวนการพัฒนาระบบการศึกษาโดยใช้นวัตกรรมใหม่ ทั้งในด้านการเรียนการสอนการบริหารจัดการการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพัฒนาการของเทคโนโลยีโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด นวัตกรรมเหล่านี้ยังช่วยให้โรงเรียนและระบบการศึกษาสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว (Nitijirachat, Phramaha Udorn Uttaro (Makdee), and Samniang, 2023) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมการศึกษา หมายถึงการนำเอาสิ่งใหม่ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิด สิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา ที่มีจุดประสงค์เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เกิดแรงจูงใจในการเรียน (Sachana, 2025) นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่หรือสิ่งที่ได้รับการพัฒนาให้แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของแนวคิด กระบวนการ วิธีการ หรือเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหา สร้างคุณค่า และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างสร้างสรรค์ การนำนวัตกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง จำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ สังคม และระบบการศึกษาทั้งในระดับองค์กรและระดับประเทศ (Sadoo, and Homchoomchung, 2025) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึงวิธีการปฏิบัติใหม่ หรือสิ่งใหม่ที่แปลกไปจากเดิมที่ยังไม่แพร่หลายหรือยังไม่เคยใช้มาก่อนโดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ขึ้นมาหรือมีการปรับปรุงของเก่าให้เหมาะสมและสิ่งทั้งหลายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (Wichitpatcharaporn, 2024) นวัตกรรมทางการศึกษา เป็นชุดความคิด สิ่งใหม่ที่พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ในลักษณะแนวคิด ทฤษฎี

แนวปฏิบัติและสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ตามวัตถุประสงค์ของนักการศึกษาหรือนักบริหารการศึกษา เพื่อใช้การแก้ปัญหาและหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ตอบโจทย์บริบทการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการศึกษา คือ สิ่งใหม่ที่ครูนำมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยอาจเป็นการต่อยอดจากสิ่งเดิมหรือการคิดค้นใหม่ เช่น เทคนิคการสอน วิธีการสอน แผนจัดการเรียนรู้ งานวิจัย สื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ให้ผู้เรียน ทำให้เกิดความสนใจ เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของนวัตกรรมทางด้านการเรียนรู้เชิงพุทธ

นวัตกรรมเชิงพุทธ เป็นการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยผนวกหลักพุทธธรรมเข้าเป็นแกนกลางของแนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้ มิใช่เพียงการนำวิธีการสอนทั่วไปมาเรียกใหม่ หากแต่เป็นการออกแบบนวัตกรรมที่มีรากฐานจากหลักธรรม เช่น ไตรสิกขา อริยสัจ 4 หลักการฝึกจิตให้เกิดสติและปัญญา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน สามารถรู้เท่าทันตนเอง เห็นคุณค่าแห่งการเรียนรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงอย่างมีจริยธรรม (Jitchayawanit, 2019) นวัตกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนควรสร้างหรือพัฒนาขึ้นมา และควรแสวงหาเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง ความสำคัญของนวัตกรรมการเรียนรู้มีดังนี้ 1. ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการเรียนรู้ 2. ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ที่แปลกใหม่ 3. ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาหรือบทเรียนได้เป็นอย่างดีและเรียนรู้ได้เร็วขึ้น 4. ทำให้การจัดการเรียนรู้สนุกและไม่เกิดความเบื่อหน่าย 5. ทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ 6. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน 7. ทำให้เกิดการพัฒนาในด้านวงการศึกษา (Phramaha Werawich Sattaram, 2023) หลักการพื้นฐานของนวัตกรรมทางการศึกษามีความสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ โดยนวัตกรรมควรมีคุณลักษณะของความเป็นสิ่งใหม่ อาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วน อยู่ในกระบวนการทดลอง พิสูจน์ และปรับใช้ในทางปฏิบัติตลอดจนเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับบางส่วนแต่ยังไม่แพร่หลาย เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Thetrungrueang and Boonpienpon, 2024) คุณลักษณะและคุณสมบัติของนวัตกรรม เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายจากสิ่งใหม่จากสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่ง โดยสิ่งใหม่นั้น คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด และเทคนิค วิธีการรวมถึงเทคโนโลยี (Thongthiya, 2025) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างมีระบบระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยอาศัยรูปแบบ วิธีการ เทคนิคการสอนที่เหมาะสม กระบวนการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสวงหาความสามารถ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างแนวคิดความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับลักษณะผู้เรียน (Khongcharoen, 2021) ทักษะการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้หมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการแสวงหาองค์ความรู้ สร้างประสบการณ์ และประยุกต์ความรู้ผ่านการเรียนรู้การร่วมมือกสามารถนำองค์ความรู้มาบูรณาการพัฒนาเป็นนวัตกรรมในรูปแบบของสิ่งใหม่ที่มีความใหม่แตกต่างไปจากเดิมได้อย่างชำนาญเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงหรือตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้

สรุปได้ว่า นวัตกรรมการศึกษา คือ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ แนวคิด กระบวนการ และสื่อที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับหลักสูตร เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น สามารถสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทั้งด้านความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

ประเภทของนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ

การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้วิธีการสอน สื่อ หรือเทคโนโลยีการศึกษาเท่านั้น แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงพุทธมีความลึกซึ้งกว่านวัตกรรมทางเทคนิค เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนกรอบคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษา จากการเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ไปสู่การพัฒนาปัญญา คุณธรรม และจิตสำนึกของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม (Kneale, 2017) นวัตกรรมด้านการบริหารทรัพยากรการศึกษา คือ การจัดการทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรบุคคล เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคอนาคต นวัตกรรมด้านการจัดการทรัพยากรช่วยให้สถาบันการศึกษานำทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบERP (Alexander, and Smith, 2019) นวัตกรรมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา คือ กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบการศึกษาตอบสนองต่อแนวโน้มการพัฒนาการเรียนรู้ในอนาคต โดยมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การออกแบบอาคารสถานที่เรียนที่มีความยืดหยุ่น การใช้เทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย และการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในทุกมิติการนำนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการออกแบบเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนอัจฉริยะ หรือพื้นที่การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนสามารถปรับวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้แบบกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้แบบผสมผสาน การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบการประชุมออนไลน์ อุปกรณ์สื่อสารอัจฉริยะ และเครื่องมือปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน เสริมให้กระบวนการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของผู้เรียนในยุคดิจิทัลนวัตกรรมด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษายุคอนาคต ซึ่งเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางเทคโนโลยี การพัฒนาระบบความปลอดภัยที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบตรวจสอบการเข้า–ออก และระบบความปลอดภัยอัจฉริยะ ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการจัดการศึกษาทั้งในระดับผู้เรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษา (Phramaha Aphipong Phuriwuttano Khamhongsa et al., 2021) นวัตกรรมทางการศึกษา สามารถจำแนกประเภทนวัตกรรมทางการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ เพื่อสะท้อนถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ 1. นวัตกรรมสำหรับครู หมายถึง นวัตกรรมที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู เอกสารประกอบการสอน หนังสืออ้างอิง เครื่องมือวัดและประเมินผล ตลอดจนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 2. นวัตกรรมสำหรับนักเรียน หมายถึง นวัตกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น บทเรียนสำเร็จรูป เอกสารประกอบการเรียน ชุดฝึกปฏิบัติ ใบงาน หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุดเกมการศึกษา ชุดเพลง และสื่อการ์ตูน ซึ่งทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพิ่มความเข้าใจในเนื้อหา และเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน (Sengdonpai and Suebsor, 2023) นวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาจำแนกได้ 5 ประเภทหลัก คือ นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมด้านสื่อการสอน นวัตกรรมด้านการประเมินผลและนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ซึ่งคลอบคลุมการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า นวัตกรรมด้านการบริหารทรัพยากรการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล การบริหารทรัพยากรทั้งด้านการเงินและบุคลากรด้วยระบบ ERP ช่วยให้การดำเนินงานเป็นระบบและโปร่งใสมากขึ้น นวัตกรรมด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องเรียนอัจฉริยะ เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนรวมถึงการพัฒนาระบบความปลอดภัยอัจฉริยะในสถานศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย

การประยุกต์ใช้และการออกแบบนวัตกรรม

Khaemmanee (2016) กล่าวว่า 1. นวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและใช้งานง่าย 2. นวัตกรรมที่ประหยัดและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย 3. นวัตกรรมที่มีความพร้อมในการใช้งาน 4. นวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทเดิม 5. นวัตกรรมที่ให้ผลลัพธ์ชัดเจนและตรวจสอบได้ (Jansrisukot, 2025) นวัตกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้ประสบผลสำเร็จนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. ขั้นของความสนใจ (SoC) 2. ระดับการใช้ (LoU) และ 3. ตัวอย่างของนวัตกรรม (IC) โดยเริ่มจากการสร้างความสนใจในระดับต่ำก่อนแล้วค่อย ๆ พัฒนาให้อยู่ในขั้นสูง เช่นเดียวกับระดับการใช้นวัตกรรม ก็เริ่มจากระดับผู้ไม่ใช้นวัตกรรมไปสู่ผู้ใช้นวัตกรรม (Pongsura, Meechai, and Prasongsang, 2025) นวัตกรรมมีความสำคัญเนื่องจากช่วยสร้างประโยชน์ที่ชัดเจน โดยสามารถนำไปใช้จริงและสร้างความแตกต่างได้ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการแก้ปัญหา พัฒนาต่อยอด และยกระดับสินค้า บริการ และกระบวนการในระดับบุคคล องค์กร และประเทศ การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีจึงช่วยเพิ่มความสามารถและความได้เปรียบในการแข่งขัน รวมถึงสามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Boontave, 2025) พุทธนวัตกรรมการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่มองว่าการศึกษาไม่ใช่แค่การเติมความรู้แต่เป็นการพัฒนาคนทั้งคนให้มีปัญญาในการใช้ชีวิตมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและมีจิตใจที่เข้มแข็งและสงบทำให้ผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

สรุปได้ว่า การนำนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในบริบทของสถานศึกษา นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะเรียบง่าย ใช้งานสะดวก ไม่ซับซ้อน ไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงเกินความจำเป็น นวัตกรรมควรสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ

นวัตกรรมคือกระบวนการคิดและปรับปรุงสิ่งเดิมให้เกิดคุณค่าใหม่ จนเป็นที่ยอมรับและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงซึ่งสอดคล้อง (Phramaha Chanin Athiwaro, Woowong, Tanma, and Saodaen, 2025) พุทธนวัตกรรมเป็นแนวทางการศึกษาเชิงจิตวิญญาณที่บูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และจิตใจอย่างสมดุล มุ่งสร้างความเข้าใจตนเอง การรู้เท่าทันชีวิต และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ครูทำหน้าที่เป็นผู้นำทางการตื่นรู้ ขณะที่ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้และฝึกสติอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ในแนวทางนี้จึงไม่ใช่เพียงเพื่อความรู้ แต่เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างยั่งยืน และตอบโจทย์การศึกษายุคใหม่ที่ต้องการทั้ง ความรู้ และความตื่นรู้ ควบคู่กันไปในการเรียนรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หรือการเรียนรู้เชิงพุทธ จึงมีความสอดคล้องกับพุทธนวัตกรรมการการสอนของพระพุทธเจ้า หมายถึงกลกลวิธีและอุบายประกอบการสอน สามารถนำหลักการสอนเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้ 1) การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ 2) การเปรียบเทียบ

ด้วยข้ออุปมา 3) การใช้อุปกรณ์การสอน 4) การทำเป็นตัวอย่าง 5) การเล่นภาษา 6) การรู้จักจังหวะและโอกาส 7) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ 8) การลงโทษและให้รางวัล 9) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

การบูรณาการหลักคำสอนพระพุทธศาสนาสู่นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นแนวทางช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาเพิ่มความสมดุลระหว่างปัญญา คุณธรรม และการปฏิบัติจริง โดยสามารถประยุกต์หลักธรรมสำคัญกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อสร้างกิจกรรมที่หลากหลายและมีคุณค่า ตัวอย่างเช่น การนำ อริยสัจ 4 มาผนวกกับ Problem-Based Learning (PBL) ผู้เรียนได้ร่วมกันนิยามองค์ประกอบของ ทุกข์–สมุทัย–นิโรธ–มรรค ผ่านปัญหาสังคมใกล้ตัว พร้อมทั้งออกแบบแผนแก้ไขปัญหา กระบวนการนี้ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจเชิงระบบ มีทักษะในการสร้างและอภิปรายแผนแก้ไข และยังสามารถสะท้อนคิดเชื่อมโยงกับคุณธรรมในชีวิตจริง ได้อย่างเหมาะสมการประยุกต์ มรรค 8 โดยเฉพาะสัมมาทิฏฐิ สมาธิ เข้ากับ Active Learning แนวคิดการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) (Bruner, 1961) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนผ่านการคิด วิเคราะห์ และค้นพบความจริงด้วยตนเอง โดยมิได้เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยตรง แต่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาความรู้ผ่านประสบการณ์ การตั้งสมมติฐานและการตรวจสอบข้อค้นพบด้วยกระบวนการทางปัญญาอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับหลัก โยนิโสมนสิการในพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การพิจารณาอย่างแยบคาย การคิดอย่างถูกวิธี และการใคร่ครวญตามเหตุและปัจจัย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ตรงต่อความเป็นจริงโดยโยนิโสมนสิการมิได้มุ่งเน้นเพียงการรับรู้ข้อมูลหรือความรู้เชิงทฤษฎี หากแต่เป็นกระบวนการทางปัญญาที่นำไปสู่การรู้แจ้งและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสภาวธรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าสู่วงจรการเรียนรู้แบบค้นพบ การสังเกต ตั้งคำถาม ทดลอง ไปจนถึงการอภิปรายผล โดยทุกขั้นตอนมีการเชื่อมโยงคุณธรรมและเจตคติที่ดี ซึ่งผู้เรียนสามารถอธิบายหลักการที่เกี่ยวข้อง ลงมือค้นหา ทดลอง และอภิปรายผล และแสดงสมาธิ ความตั้งใจ รวมถึงวินัยในตนเองได้อย่างชัดเจน การใช้พุทธวิธีการสอน ยกอุทาหรณ์และอุปมา สามารถพัฒนาเป็น โดยครูเล่านิทานหรือกรณีศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสรุปหลักคิดและข้อธรรมที่แฝงอยู่ กิจกรรมเช่นนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุหลักธรรมและแนวคิดสำคัญ ถ่ายทอดความเข้าใจผ่านการเล่าหรือการเขียนสรุป และแสดงออกถึงคุณธรรมที่ได้เรียนรู้ เช่น ความเห็นอกเห็นใจหรือความรับผิดชอบ การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยสร้างความเข้าใจ แต่ยังหล่อหลอมคุณค่าทางจิตใจที่สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อให้การเรียนการสอนดังกล่าวมีคุณภาพจึงควรใช้ แนวทางประเมินผลที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้รูบริก K–P–A (Knowledge–Process–Attitude) แบบ 4 ระดับ ซึ่งช่วยสะท้อนการพัฒนาของผู้เรียนตั้งแต่ความรู้ขั้นพื้นฐานจนถึงการประยุกต์อย่างลึกซึ้ง ระดับ 4 คือผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีและปฏิบัติพร้อมสะท้อนคุณธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ส่วนระดับ 1 คือผู้เรียนยังไม่สามารถแสดงความรู้หรือเชื่อมโยงคุณธรรมได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ยังสามารถใช้แบบประเมินรายวิชาที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วม สมาธิ ความตั้งใจ และการสะท้อนคิดของผู้เรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งช่วยให้ครูติดตามและพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามสภาพจริง

ข้อเสนอสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา คือควรสนับสนุนทั้งด้านสื่อและเวลาเพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้ครูได้แลกเปลี่ยนและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธ ควรมีการจัดอบรมครูอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการออกแบบ ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับกลยุทธ์การเรียนรู้สมัยใหม่ ตลอดจนสนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัลและนวัตกรรมการสอนรูปแบบต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งความรู้ ความคิดเชิงวิพากษ์ การปฏิบัติจริง และคุณธรรมควบคู่กัน แนวทางดังกล่าวไม่เพียงสร้างผู้เรียนที่เก่งด้านวิชาการ แต่ยังมีคุณลักษณะพึงประสงค์ในการเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ตารางที่ 1 ตารางเชื่อมโยงหลักธรรม–กลยุทธ์–กิจกรรม–ตัวชี้วัด นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ

หลักธรรม	กลยุทธ์การเรียนรู้	กิจกรรมการสอน	ตัวชี้วัด (K–P–A)
อริยสัจ 4 (ทุกข์–สมุทัย-นิโรธ–มรรค) ขั้นที่ 1 การนำเสนอและทำความเข้าใจปัญหาสอดคล้องกับหลัก ทุกข์ ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาสอดคล้องกับหลัก สมุทัย ขั้นที่ 3 การกำหนดเป้าหมายและสภาวะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับหลัก นิโรธ ขั้นที่ 4 การออกแบบแนวทางแก้ปัญหาและการปฏิบัติสอดคล้องกับหลักมรรค	Problem-Based Learning	กำหนดปัญหา–สาเหตุ–วิธีแก้	K วิเคราะห์โครงสร้างปัญหา P วางแผนแก้ไข A สะท้อนคุณธรรม
มรรค 8 (สัมมาทิฏฐิ) ขั้นที่ 1 การสังเกตปรากฏการณ์ ขั้นที่ 2 การตั้งคำถามและตรวจสอบความคิด ขั้นที่ 3 การอภิปรายและสังเคราะห์ความรู้	Active Learning	สังเกต–ตั้งคำถาม–อภิปราย	K อธิบายหลักธรรม P ทดลอง–อภิปราย A สมาธิ ความตั้งใจ
มรรค 8 (สัมมาสมาธิ) ขั้นที่ 1 การจดจ่อและการเตรียมการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การทดลองและการสำรวจ ขั้นที่ 3 การสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้	Discovery Learning	ทดลองและสรุปผล	K เข้าใจผลปฏิบัติ P ทดลองค้นพบ A วินัย สมาธิ
พุทธวิธี- อุทาหรณ์-อุปมา ขั้นที่ 1 การนำเสนอเรื่องราว ขั้นที่ 2 การตีความและวิเคราะห์ ขั้นที่ 3 การสรุปบทเรียนและถ่ายทอด	Story-Based Learning	เล่านิทานหรือกรณีศึกษา	K สรุปหลักคิด P ถ่ายทอดความเข้าใจ A เมตตา ความรับผิดชอบ
พุทธวิธี- ทำเป็นตัวอย่าง ขั้นที่ 1 การสาธิตและการวางแบบอย่าง ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติร่วมกัน ขั้นที่ 3 การประเมินและปรับปรุง	Project-Based Learning	ครู–นักเรียนทำโครงงาน	K อธิบายขั้นตอน P สร้างโครงงาน A ความรับผิดชอบร่วมกัน

หลักธรรม	กลยุทธ์การเรียนรู้	กิจกรรมการสอน	ตัวชี้วัด (K–P–A)
พุทธวิธี-เลือกคน/รายบุคคล ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล ขั้นที่ 2 การออกแบบกิจกรรมเฉพาะบุคคล ขั้นที่ 3 การติดตามและสะท้อนผล	Differentiated Instruction	กิจกรรมตามความถนัด	K เข้าใจตนเอง P แก้ปัญหาเฉพาะบุคคล A เคารพความแตกต่าง
พุทธวิธี- รู้จังหวะ-โอกาส ขั้นที่ 1 การเผชิญสถานการณ์จริง ขั้นที่ 2 การตัดสินใจและการลงมือ ขั้นที่ 3 การสะท้อนและประยุกต์ใช้	Experiential Learning	ใช้สถานการณ์จริง	K เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิต P ตัดสินใจแก้ปัญหา A ความยืดหยุ่น

จากตารางตารางเชื่อมโยงหลักธรรม–กลยุทธ์–กิจกรรม–ตัวชี้วัด นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ ที่ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดของการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการศึกษาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ คือแนวคิดการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นการผสมผสานภูมิปัญญาพุทธเข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อสร้างการศึกษาเชิงคุณค่าที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมดิจิทัลและโลกพหุวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล แนวคิดนี้ตอกย้ำว่าการศึกษาที่แท้จริงไม่ควรหยุดอยู่เพียงการสั่งสมความรู้ทางวิชาการ แต่ต้องควบคู่ไปกับการบ่มเพาะคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความพิเศษของนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ คือการนำหลักธรรมสำคัญอย่างอริยสัจ 4 และมรรค 8 มาประยุกต์กับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้โดยการค้นพบ และการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีทั้งปัญญาและคุณธรรม อริยสัจ 4 ทำหน้าที่เป็นกรอบคิดเชิงวิเคราะห์ปัญหา โดยผู้เรียนเรียนรู้ที่จะมองเห็นปัญหา ค้นหาสาเหตุ พิจารณาวิธีแก้ และมุ่งไปสู่การดับปัญหาด้วยปัญญา ในขณะที่มรรค 8 ทำหน้าที่เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนตนเองทั้งทางความคิดและการกระทำ เมื่อสองสิ่งนี้บูรณาการเข้ากับแนวคิดทางการศึกษาสมัยใหม่ ผู้เรียนจะไม่เพียงได้รับทักษะเชิงวิชาการ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการสร้างสรรค์ แต่ยังได้ฝึกฝนจิตใจให้มีเมตตา กรุณา และรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองโลก ต้องการสร้างขึ้นนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธยังทำให้บทบาทของครูเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปสู่ ผู้ออกแบบการเรียนรู้ ที่สร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในขณะเดียวกัน ครูก็ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย ที่ให้คำแนะนำ ดูแล และปลูกฝังคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ กระบวนการเรียนการสอนในลักษณะนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต แต่ยังช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เกื้อกูลและนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธจึงถือเป็นการศึกษาเชิงคุณค่า ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของการศึกษาไทยยุคใหม่ คือการสร้างผู้เรียนที่ไม่เพียงมีความรู้ แต่ยังมีคุณธรรม มีทักษะชีวิต และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการศึกษาเพื่อสร้างสมดุลระหว่างปัญญากับคุณธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งปัจเจกและสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืนในยุคการศึกษาศตวรรษที่ 21

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ภายใต้นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธ เป็นกระบวนการที่มุ่งประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคิด และคุณธรรมจริยธรรม โดยยึดหลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ควบคู่กับการประเมิน

เพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (Summative Assessment) เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียนตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาเชิงคุณค่า

สรุป

นวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งอาจอยู่ในรูปของความคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ ตลอดจนสื่อและกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนการนวัตกรรมทางการศึกษาถูกคิดค้นและพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนผ่านกระบวนการผลิต ทดลองใช้มากขึ้นอย่างเป็นระบบจนเกิดประสิทธิผล โดยอาจเป็นสิ่งใหม่หรือบางส่วนขั้นตอนทดลอง ได้รับการยอมรับแต่ยังหลากหลาย หรือได้รับการแกไขเผยแพร่อีกครั้งเพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนและนวัตกรรมประเภทรูปแบบหรือกระบวนการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ วิธีการสอนสำหรับนวัตกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงพุทธที่ปรากฏในพระสูตรนั้น แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นครูผู้สอนที่ยอดเยี่ยม พระองค์สอนให้ผู้ฟังสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตอบข้อสงสัยได้หมดสิ้นทำให้เกิดศรัทธาและเลื่อมใส พร้อมที่จะนำคำสอนไปปฏิบัติด้วยความสมัครใจและความอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง คำสอนของพระองค์มีลักษณะอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้งราวกับพาไปดูด้วยตา ทำให้เข้าใจและยอมรับได้ง่าย อีกทั้งยังปลุกเร้าให้เกิดกำลังใจ ความกล้าหาญ ความเพียร ความเชื่อมั่นว่าจะทำให้ประสบความสำเร็จได้แม้ต้องเผชิญความเหน็ดเหนื่อยการศึกษาตามแนวพุทธมิได้เป็นเพียงการแสวงหาความรู้เชิงทฤษฎี หากยังเป็นกระบวนการหล่อหลอมจิตใจให้เปี่ยมด้วยความสงบและปิติ การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าช่วยชโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง และเกิดความหวังจากการเห็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต พระพุทธองค์ทรงชี้แนะแนวทางนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้พุทธบริษัททุกหมู่สามารถศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ มนุษย์ย่อมต้องศึกษาและขัดเกลาจิตให้เกิดสมาธิและปัญญา จากระดับโลกิยะสู่สัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาครูและผู้เรียนให้มีจิตรู้เท่าทันและเติบโตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

References

Alexander, T. H. L., & Smith, R. K. (2019). *Modernizing School Facilities: A Guide to Effective Design and Technology Integration*. Cham, Switzerland: Springer.

Alharbi, A. M. (2023). Implementation of Education 5.0 in Developed and Developing Countries: A Comparative Study. *Creative Education*, 14, 914–942.

Bruner, J. S. (1961). The Act of Discovery. *Harvard Educational Review,* 31(1), 21–32.

Dokthaisong, B. (2019). *Educational Innovation and Technology for Learning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Jansrisukot, J. (2025). Concerns-Based Adoption Model: Implementing Innovation Successfully. *Journal of Global of Perspectives in Humanities and Social Sciences,* 18(2), 272–285.

Khaemmanee, T. (2016). *The Art of Teaching: Knowledge for Effective Learning Process Management*. (20th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Khemchira, B. (2025). Buddhist Learning Innovation Applied to the Development of Digital Literacy Skills among Secondary School Students. *MCU Ubonratchathani Journal of Buddhist Studies,* 7(2), 45–55.

Khongcharoen, P. (2021). Learning and Innovation Skills: The Important Characteristic of Global Citizens in a Value- Based Economy. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University,* 15*(3*), 165–177.

Kneale, P. E. (2017). *Innovations in Educational Resource Management: Strategies and Tools*. London, England: Routledge.

Mustafa, A., Ahmad, M., & Yusof, Z. (2019). Education 5.0 and the Future of Learning. *International Journal of Education Development,* 34*(*3), 189–200.

Nitijirachat, P., Phramaha Udorn Uttaro (Makdee), & Samniang, P. (2023). The Integration of Innovation and Educational Technology into Teaching. *Journal of Dhammasuksa Research*, 6(2), 42–53.

Patthanameathada, W., Cunaphitmuang, C., & Chumchoei, S. (2023). Development of Strategic School Administration Model toward Excellence Using PINTHO Model. *Academy Journal of Northern*, 7(2), 40–49.

Phra Chanchai Indañano (Yanchimplee). (2021). *Development of a Teaching and Learning Model Based on the Threefold Training for Teachers in Secondary Schools, Udon Thani Province, District 20*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Phra Witthaya Khonchaiyaphum, & Rakkanto, S. (2024). Teaching System to Develop Classroom Teaching Skills. *Journal of Institute of Trainer Monk Development, 7*(4), 637–644.

Phrakhrupalad Metalak Thitasophano (Hongsopha). (2021). *Learning Management in Social Studies, Religion, and Culture Based on Buddhist Methods for Moral Teaching Monks in Primary Schools*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Phramaha Aekachai Visuddho (Kotsunton). (2023). *The Development of a Buddhist-Based Learning Management Model of Civic Duties According to the Four Iddhipada for Students in Buddhist Scripture Schools, Nong Khai Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Phramaha Aphipong Phuriwuttano (Khamhongsa) et al. (2021). Disruptive innovation in Soceal Studies Teaching. *Journal of Buddhist Sociology,* 6(3), 48–61.

Phramaha Chanin Athiwaro, Woowong, O., Tanma, K., & Saodaen, R. (2025). Integrating Buddhist Innovation into the Future of Learning. *Journal of MCU Kosai Review*, 3(2), 199–213.

Phramaha Dheerawat Sakkadhammo (Aadpakdee). (2021). *The Learning Management Process of Temple Charity Schools in the Era of Educational Reform*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Phramaha Werawich Sattaram. (2023). The Development of Educational Innovation for Learning Management in the Thai Education System. *Dhammadhara Journal of Buddhist Ideology for Development,* 1*(*2), 54–71.

Phraudompunyaporn (Sunhawat Sunhawatthano), & Ruangsan, N. (2021). The Analysis of Buddhist Learning Innovation. *Journal of Buddhist Education and Research (JBER)*, 7(1), 203–213.

Pongsura, K., Meechai, C., & Prasongsang, C. (2025). School Administration Towards Becoming an Innovative School. *Ratchapark Journal,* 19(62), 431–443.

Sachana, Y. (2025). Digital Era Educational Administration Innovation. *Journal of the Association of Professional Development of Educational Administration of Thailand (JAPDEAT),* 7*(*3), 637–649.

Sadoo, S., & Homchoomchung, A. (2025). Innovative Teaching Methods of Modern Social Studies Teachers. *Journal of MCU Ubon Review,* 10*(1*), 3113–3124.

Sengdonpai, N., & Suebsor, S. (2023). Innovation and educational technology usage for school administrations under Prachuap Khiri Khan Primary Education Service Area Office 1. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 5(3), 69–83.

Thetrungrueang, S., & Boonpienpon, N. (2024). The Characteristics of Innovation's Perception to Influence the Usage of Online Meeting Applications Amongst Generation Y's Users in Bangkok. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 6(1), 133–144.

Thongthiya, K. (2025). Concept: Learning Innovations for Developing Teaching Processes in the Teaching Profession. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 7(4), 741–752.

Wichitpatcharaporn, W. (2024). Educational Administration Innovation: A New Paradigm for Organizational Change. *Leadership Educational Administration Development Journal, Ramkhamhaeng University*, 1(1), 1–11.